

щодо заходів боротьби з корпоративним шахрайством. Останніми роками налагодження різноманітних контактів відіграє важливу роль у координації боротьби з фінансовою злочинністю. Зважаючи на це, ФБР підвищує освіченість суспільства щодо фактів вчинення фінансових шахрайств та наслідків цих діянь, які настають для злочинців. Зазначені заходи мають цілеспрямований профілактичний характер та утримують осіб, які планують учинення злочину, від активних дій у цьому напрямі.

Висновки. Особливими проявами фінансової злочинності в США є вчинення злочинів, пов'язаних із фальсифікацією фінансової інформації, зокрема торгівля інсайдерською інформацією, шахрайство субкредиторів у сфері іпотечного кредитування, а також інвестиційне шахрайство (шахрайські дії, які вчиняються у процесі продажу фінансових інструментів). Зазначені прояви не є винятком і на теренах України, що актуалізує необхідність урахування досвіду боротьби з ними правоохоронних органів провідних іноземних країн, зокрема ФБР.

Список використаних джерел:

1. The FBI and Corporate Directors: Working Together to Keep Companies Safe from Cyber Crime. URL: <https://www.fbi.gov/news/speeches/the-fbi-and-corporate-directors-working-together-to-keep-companies-safe-from-cyber-crime>.
2. White-Collar Crime. URL: <https://www.fbi.gov/investigate/white-collar-crime>.
3. Ключко В.М. Іноземний досвід кримінально-правової охорони ринку цінних паперів. *Науковий вісник НАВС*. 2013. № 4. С. 275–282.
4. Запорожець Р.А. Запобігання шахрайству у сфері іпотечного кредитування: дис. ... к. ю. н. : 12.00.08. Київ, 2017. С. 135.
5. URL: <https://www.fbi.gov/news/pressrel>
6. Man Sentenced to Prison for \$1.8 Million in Real Estate Fraud Scheme. URL: <https://www.justice.gov/usao-edva/pr/man-sentenced-prison-18-million-real-estate-fraud-scheme>.

УДК 343.341

СИСТЕМА СПЕЦІАЛЬНО УПОВНОВАЖЕНИХ НА ПРОТИДІЮ КОРУПЦІЇ СУБ'ЄКТІВ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА НАПРЯМИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ

Удянський Микола Олександрович,
здобувач (Науково-дослідний інститут
публічного права, м. Київ, Україна)

У статті проаналізовано сучасний стан та визначені напрями подальшого розвитку системи спеціально уповноважених на протидію корупції в Україні суб'єктів. Наголошено, що запобігання та протидія корупції в Україні – це завдання, яке поставлене перед усіма інституціями держави, громадянського суспільства. Визначено, що сектор безпеки й оборони України складається з чотирьох взаємопов'язаних складників: сили безпеки, сили оборони, оборонно-промислового комплексу, громадян та громадських об'єднань, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки як захищеності державного суверенітету, територіальної цілісності, демокра-

тичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз. Зазначено, що новостворені інституції в інфраструктурі антикорупційної реформи охоплюють НАБУ, спеціалізовану антикорупційну прокуратуру, НАЗК, Національне агентство з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, Державне бюро розслідувань, Спеціалізований антикорупційний суд. Звернуто увагу на наявність колізії норм спеціального законодавства у сфері запобігання корупції щодо переліку спеціально уповноважених на боротьбу з корупцією суб'єктів та статусу тих органів, що не входять до переліку, визначеному в ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. № 1700-VII, але все ще мають у своїй компетенції повноваження на протидію вказаному негативному явищу. Зроблено висновок, про необхідність невідкладного реформування статусу СБУ, відповідного законодавства. Незважаючи на курс позбавлення СБУ статусу спеціально-уповноваженого суб'єкта на протидію корупції, організаційно-правова засада взаємодії служби у сфері протидії та запобігання корупції з іншими суб'єктами, які виконують вказані завдання, повинна залишитись серед основ її функціонування.

Ключові слова: протидія корупції, суб'єкти протидії корупції, система суб'єктів протидії корупції.

SYSTEM OF SPECIALLY AUTHORIZED SUBJECTS FOR CORRUPTION PREVENTION: MODERN STATE AND COURSES OF FURTHER DEVELOPMENT

Udianskyi Mykola Oleksandrovych,
External Postgraduate Student
(Research Institute of Public Law,
Kyiv, Ukraine)

The article analyzes the current state and defined directions of further development of the system of specially authorized persons to counteract corruption in Ukraine. It is stressed that the prevention and counteraction of corruption in Ukraine is a task that has been set before all the institutions of the state, civil society. It is determined that the security and defense sector of Ukraine consists of four interconnected components: security forces; the forces of defense; defense industrial complex; citizens and public associations that voluntarily participate in ensuring national security as a defense of state sovereignty, territorial integrity, democratic constitutional system and other national interests of Ukraine from real and potential threats. It is noted that newly created institutions in the infrastructure of anti-corruption reform include NABU, specialized anti-corruption prosecutor's office, NACC, the National Agency for the Detection, Investigation and Asset Management of Corruption and Other Crimes, the State Investigation Bureau, the Specialized Anti-Corruption Court. Attention is drawn to the existence of a conflict between the norms of the special legislation in the field of prevention of corruption on the list of subjects specifically authorized to fight corruption and the status of those bodies not included in the list, defined in art. 1 of the Law of Ukraine "On Prevention of Corruption" of 14.10.2014 № 1700-VII, but still have in their competence powers to counteract the negative phenomenon. Conclusion is made on the necessity of urgent reformation of the SBU status, the relevant legislation. Notwithstanding the deprivation status of the SBU as a specially authorized entity for combating corruption, the organizational and legal basis for the interaction of the service in the field of counteraction and prevention of corruption with other entities that perform the specified tasks should remain among the bases of its functioning.

Key words: counteraction to corruption, subjects of counteraction to corruption, system of subjects of counteraction to corruption.

Постановка проблеми. Формування в Україні ефективної системи інститутів для боротьби з корупцією як напрям подолання явища корупції та пов'язаних із ним наслідків уміщує реформування системи суб'єктів протидії корупції, перегляд форм, методів діяльності, мети та завдань організації та функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання суб'єктів протидії корупції в Україні неодноразово ставали предметом уваги науковців, серед яких праці М.М. Гультай, О.І. Добровольського, А.В. Лапкіна, В.І. Литвиненко, А.Б. Фодчук та ін. було взято за основу написання цієї статті.

Не вирішені раніше завдання. У 2014 р. в Україні докорінно змінено систему суб'єктів протидії корупції, що охоплює створення нових та перегляд ролі вже наділених відповідними повноваженнями. Так, створено Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції, Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру Генеральної прокуратури України, Вищий антикорупційний суд. Змінюється компетенція у сфері протидії корупції таких суб'єктів, як Національна поліція України, прокуратура України, Служба безпеки України та ін. Такі нововведення на перший план виводять питання формування цілісного уявлення про сучасну систему спеціально уповноважених на протидію корупції суб'єктів, що є метою статі.

Виклад основного матеріалу. Очевидно, що становлення системи антикорупційних правоохоронних органів вимагає певного часу, але без її ефективного функціонування корупцію не можна подолати лише шляхом змін у механізмах та процедурах економічного урядування [1, с. 72]. Для початку виділимо тих суб'єктів, які сьогодні протидіють корупції в Україні. Зважаючи на те, що, починаючи з 2014 р., відповідну систему змінено в корені і кількість суб'єктів протидії корупції в Україні є значною. Вони належать до елементів механізму української держави і представляють громадянське суспільство. Вони можуть мати основним напрямом діяльності протидію корупції, як, наприклад, спеціалізована антикорупційна прокуратура, Національне антикорупційне бюро України. Або ж серед своїх завдань мати відповідний напрям діяльності серед інших. Це стосується, наприклад, таких суб'єктів, як Президент (працює Національна Рада з питань антикорупційної політики як консультативно-дорадчий орган при Президентові України [2]), Уряд (Урядовий уповноважений з питань антикорупційної політики), Верховна Рада України (Комітет із питань запобігання та протидії корупції) тощо. Або ж як органи місцевого самоврядування чи об'єднання громадян, певні суб'єкти можуть бути учасниками антикорупційних заходів.

О.І. Добровольський пропонує залежно від особливостей застосування правового механізму протидії корупції до системи суб'єктів протидії корупції у вузькому розумінні вміщувати: а) суб'єкти прямого застосування важелів впливу на зазначене негативне явище; б) суб'єкти, які сприяють вжиттю заходів реагування за вказаним напрямом; в) суб'єкти – координатори, які впроваджують заходи координаційного характеру, «основним функціональним призначенням яких є чіткий розподіл прав та обов'язків суб'єктів владних повноважень у сфері протидії корупції» [3, с. 102, 125, 154]. Сьогодні спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції (згідно з ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. № 1700-VII [4]) є органи прокуратури, Національної поліції, НАБУ, НАЗК. Із наведеного переліку НАБУ та НАЗК – це новостворені інституції протидії корупції, статус яких законодавчо закріплений на рівні законів України.

У резолюції Європейського парламенту від 17.07.2014 р. (2014/2717 (RSP)) акцентовано увагу на очікуванні від України «швидкого створення політично незалежного антикорупційного органу з повноваженнями для розслідування випадків корупційної

діяльності» (п. 22) задля вирішення проблем системної корупції та зловживання державними коштами (п. 4) [5]. У резолюції Європейського парламенту від 15.01.2015 р. про ситуацію в Україні (2014/2965 (RSP)) запропоновано з цією метою створити політично незалежне Бюро з боротьби з корупцією, оснащене достатніми повноваженнями і ресурсами, щоб воно могло значно сприяти створенню державних установ (п. 13) [6]. І такий орган у вигляді НАБУ було утворено. Його створення «загалом відповідає виконанню зобов'язань України, передбаченим міжнародними антикорупційними актами. Обрана Україною модель спеціалізованого антикорупційного органу також відповідає стану корупції в країні та завданням, які стоятимуть перед НАБУ на шляху подолання масштабної корупції. Однак викликає занепокоєння той факт, що окремі положення Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» суперечать Конституції України. Очевидно, що необхідно терміново виправити низку юридично-технічних вад Закону, адже несвоєчасне вирішення зазначених проблем може піддати сумніву легітимність новоствореного антикорупційного органу. Так, навіть найкращий закон буде справді ефективним тоді, коли він належним чином виконуватиметься. Доцільно зазначити, що, чим ефективніше працюватиме НАБУ, тим більший спротив зустрінуть його працівники з боку корумпованих посадовців у вищих ешелонів влади, проти яких його діяльність і спрямована» [7, с. 54].

Утворення НАБУ супроводжувалося реформою Національної поліції, формуванням НАЗК та Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, яка нещодавно інституалізована в системі органів прокуратури України як спеціально уповноважений на протидію корупції елемент системи. Як указує А.В. Лапкін, Спеціалізована антикорупційна прокуратура «є важливим суб'єктом у механізмі реалізації державної антикорупційної політики в частині розслідування корупційних кримінальних правопорушень, притягнення до кримінальної відповідальності винних у їх вчиненні осіб і відшкодування заподіяної державі їх вчиненням шкоди. Вона покликана виконувати функції прокуратури щодо НАБУ як органу досудового розслідування й оперативно-розшукової діяльності та сприяти ВАС у розгляді й вирішенні справ про корупційні правопорушення» [8, с. 68].

Загалом, новостворені інституції в інфраструктурі антикорупційної реформи охоплюють НАБУ, спеціалізовану антикорупційну прокуратуру, НАЗК, Національне агентство з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, Державне бюро розслідувань, Спеціалізований антикорупційний суд [9, с. 32–33].

Одразу зауважимо, що поряд із формуванням нових інституцій у сфері запобігання та протидії корупції в Україні переглядається роль та статус уже дійсних у цьому напрямі. Сьогодні такі суб'єкти, як Міністерство внутрішніх справ України, Державна прикордонна служба України, Державна міграційна служба України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Служба безпеки України та інші правоохоронні органи, визначено елементами сектора безпеки й оборони України, який згідно з ч. 1 ст. 1, ч. 1 ст. 12 Закону України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 р. № 2469-VIII [10] складається з чотирьох взаємопов'язаних складників: сили безпеки, сили оборони, оборонно-промислового комплексу, громадян та громадських об'єднань, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки як захищеності державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз. Подальший аналіз правового статусу вказаних правоохоронних органів висвітлює неоднозначність їх статусів як суб'єктів протидії корупції у світлі норми щодо прямого визначення таких спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії ко-

рупції, як органи прокуратури, Національної поліції, НАБУ, НАЗК. Перелік указаних суб'єктів, закріплений у ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. № 1700-VII [4], є вичерпним.

Згідно з ч. 2 ст. 2 Закону України «Про Службу безпеки України» від 25.03.1992 р. № 2229-XII [11], до завдань Служби входить попередження, виявлення, припинення та розкриття злочинів у сфері протидії корупції та організованої злочинної діяльності. Згідно зі ст. 10 вказаного Закону, Центральне управління Служби безпеки України, яке відповідає за стан державної безпеки, координує і контролює діяльність інших органів Служби безпеки України, вміщує функціональний підрозділ боротьби з корупцією і організованою злочинною діяльністю. Однак сьогодні у проекті закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення інституційної спроможності Служби безпеки України» від 23.02.2018 р. № 8057 [12] відповідне завдання запропоновано вилучити, як і вказаний функціональний підрозділ. Аналогічні зміни планується внести до законів України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» [13], «Про загальну структуру і чисельність Служби безпеки України» [14]. Однак до внесення таких змін Служба Безпеки України є суб'єктом протидії корупції в Україні з відповідними завданнями, для реалізації яких Головне управління з боротьби з корупцією та організованою злочинністю Служби безпеки України взаємодіє з підрозділами органів Національної поліції, Національним банком України, Міністерством фінансів України, Міністерством зовнішніх економічних зв'язків України, центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, Фондом державного майна України, Антимонопольним комітетом України, спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у справах охорони державного кордону України та іншими міністерствами і відомствами.

Таким чином, маємо колізію норм спеціального законодавства у сфері запобігання корупції щодо переліку спеціально уповноважених на боротьбу з корупцією суб'єктів та статусу тих органів, що не входять до переліку, визначеному у ч. ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. № 1700-VII [4], але все ще мають у своїй компетенції повноваження на протидію вказаному негативному явищу.

Щодо інших елементів сектора безпеки й оборони України, то вона спеціально на протидію корупції не уповноважені, однак це не вказує на їх усунення від подолання цього негативного явища в Україні [15, с. 421]. Наприклад, після реформування наприкінці 2015 р. МВС України одним із перших антикорупційних заходів щодо інформування суспільства стало запровадження на головній сторінці його офіційного веб-сайту рубрики «Запобігання корупції», що містить десять підрубрик. Аналогічні рубрики нині запроваджено й на офіційних веб-сайтах державних органів/формувань, діяльність яких координує Міністр внутрішніх справ України, зокрема Національної гвардії України, Національної поліції України, Державної прикордонної служби України, Державної служби з надзвичайних ситуацій України та Державної міграційної служби України [16, с. 47].

Продовжуючи аналіз повноти переліку суб'єктів протидії корупції, визначених Законом України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. № 1700-VII [4] у ч. 1 ст. 1, також укажемо на формування Антикорупційного суду в Україні, зі створенням та початком ефективної роботи якого планується завершення формування повноцінної інституційної системи виявлення фактів корупційних діянь та притягнення винних у їх учиненні до відповідальності [1, с. 72]. Як указує А.В. Лапкін, «із початком функціонування Вищого антикорупційного суду можна буде вважати завершеним створення цілісної системи протидії кримінальним корупційним правопорушенням, органом

розслідування яких є НАБУ, процесуального керівництва з таким розслідуванням і підтриманням публічного обвинувачення у яких – спеціалізована антикорупційна прокуратура, а судового розгляду й вирішення і відповідних справ – Вищий антикорупційний суд. Зазначену діяльність ці органи здійснюють незалежно не лише від інших органів державної влади, фізичних чи юридичних осіб, а й від інших органів чи підрозділів та їх посадових осіб у межах системи, до якої вони належать» [8, с. 65].

Виділення вказаної інституції серед елементів органів судової влади України передбачено п. 2 ч. 2 ст. 31 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 р. № 1402-VIII [17], що відповідає вимогам міжнародних партнерів України та зобов'язанням України, зважаючи на підписання 27.06.2014 р. Угоди про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами – з іншого (далі – Угода про асоціацію), що була ратифікована Україною та Європейським парламентом одночасно (16.09.2014 р.). Уважаємо, що перелік суб'єктів, спеціально уповноважених на протидію з корупцією в Україні повинен бути відповідно удосконалений.

Висновки. Запобігання та протидія корупції в Україні – це завдання, яке поставлене перед усіма інституціями держави, громадянського суспільства. Водночас спеціальне уповноваження, яке передбачає спеціальні засоби, заходи, завдання тощо в антикорупційній сфері, стосується тільки визначених органів. Так, у межах реформ, які починаючи з 2014 р., відбулися в Україні, система суб'єктів запобігання та протидії корупції зазнала значних змін. Створення НАБУ, НАЗК, антикорупційної прокуратури, реформи СБУ та Національної поліції характеризують зміни сучасного механізму запобігання та протидії корупції в Україні.

У Законі України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. № 1700-VII [4] доцільно вдосконалити слід перелік суб'єктів, спеціально уповноважених на протидію корупції. Для цього слід змінити ч. 1 ст. 1 вказаного Закону, а також до переліку спеціально уповноважених на протидію корупції суб'єктів додати Вищий антикорупційний суд України, формуванням якого завершується реформа інституційного компонента механізму протидії корупції в Україні.

СБУ до спеціально уповноважених на протидію корупції суб'єктів не віднесено, що вимагає невідкладного реформування її статусу, відповідного законодавства. Незважаючи на курс позбавлення СБУ статусу спеціально уповноваженого суб'єкта на протидію корупції, організаційно-правова засада взаємодії служби у сфері протидії та запобігання корупції з іншими суб'єктами, які виконують вказані завдання, повинна залишитись серед основ функціонування СБУ. При цьому слід виходити з необхідності взаємодії не тільки з органами держави, як це наразі передбачено ст. 8 Закону України «Про Службу безпеки України» від 25.03.1992 р. № 2229-XII [11], але і з громадянським суспільством, органами місцевого самоврядування.

Список використаних джерел:

1. Україна проти корупції: Економічний фронт. Економічна оцінка антикорупційних заходів у 2014–2018 рр. Дніпро: Середняк Т. К. 2018. 85 с.
2. Про Національну раду з питань антикорупційної політики: Указ Президента України від 14.10.2014 р. № 808/2014. *Офіційний вісник Президента України*. 2014 р. № 41. С. 39.
3. Добровольський О.І. Адміністративно-правове регулювання протидії корупції в органах державної фіскальної служби України: дис. ... канд. юридичних наук, спец.: 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Київ: Відкритий міжн. ун-т розвитку людини «Україна», 2015. 201 с.

4. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. С. 3186.
5. European Parliament resolution of 17 July 2014 on Ukraine (2014/2717(RSP)). URL: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&language=EN&reference=P8-TA-2014-0009> (дата звернення: 18.11.2018)
6. European Parliament resolution of 15 January 2015 on the situation in Ukraine (2014/2965(RSP)). URL: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2015-0011+0+DOC+XML+V0//FR> (дата звернення: 18.11.2018)
7. Новіков О.В. Світовий досвід функціонування спеціалізованих антикорупційних органів. Ефективність державного управління. 2015. Вип. 43. С. 52–57.
8. Лапкін А. Спеціалізована антикорупційна прокуратура: проблеми організації та діяльності. *Право України*. 2017. № 1. С. 63–70.
9. Гультай М.М. Правові (юридичні) позиції Конституційного суду України з питань, пов'язаних із реформуванням антикорупційного законодавства. Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі: матеріали II Міжнар. наук.- практ. конф. (Київ, 8 груд. 2017 р.) / [редкол.: В.В. Черней, С.Д. Гусарев, С.С. Чернявський та ін.]. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2017. 412 с. С. 31–33.
10. Про національну безпеку України: Закону України від 21.06.2018 № 2469-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 31. С. 5.
11. Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03.1992 р. № 2229-XII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2229-12> (дата звернення: 12.11.2018)
12. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення інституційної спроможності Служби безпеки України: проект закону від 23.02.2018 р. № 8057
13. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30.06.1993 р. № 3341-XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12> (дата звернення: 12.11.2018)
14. Про загальну структуру і чисельність Служби безпеки України: Закон України від 30.06.1993 р. № 3341-XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3014-15> (дата звернення: 12.11.2018)
15. Литвиненко В.І. Поняття і класифікація завдань правоохоронних органів як суб'єктів протидії корупції в Україні. Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». Т. 16 / голов. ред. М. В. Афанасьєва ; МОН України, НУ «ОЮА». Одеса: Юрид. л-ра, 2015. С. 418–424.
16. Фодчук А.Б. Аспекти підвищення поінформованості суспільства про антикорупційні заходи. Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі [Текст]: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 8 груд. 2017 р.) / [редкол.: В.В. Черней, С.Д. Гусарев, С.С. Чернявський та ін.]. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2017. 412 с. С. 46–49.
- Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. С. 7. Ст. 545.